

บทที่ 14

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ปรัชญาการเลี้ยงดูเด็ก

การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เด็กวัยทารกการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อาจตามไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ร้อนแรง รุนแรง ความรู้สึกทางเพศก็จะมีมากขึ้น เด็กต้องการคำแนะนำช่วยเหลือที่ถูกต้อง และต้องการเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น การเลี้ยงดูและการอบรมตั้งแต่เด็กก็มีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวที่วันวายเป็นไม่มีความสุขหรือพ่อแม่ทะเลาะกันทุกวัน หรือพ่อแม่เล่นการพนัน เด็กเหล่านี้ก็จะติดนิสัย หรือออกหาความอบอุ่นนอกบ้าน เช่น อยู่ตามบาร์ อาบอบนวด ทำร้ายผู้อื่น หรือเป็นนักเลงอันธพาล เป็นบุคคลที่เป็นภาวะแก่สังคม เป็นปัญหาแก่สังคม

เด็กวัยรุ่นทั่ว ๆ ไปก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน พ่อแม่ทุกคนจึงต้องเข้าใจบุตร ตั้งแต่วัยเด็ก และเลี้ยงดูให้ได้รับความอบอุ่นภายในครอบครัว ก็จะช่วยลดปัญหาวัยรุ่นลงได้ จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การอบรมเลี้ยงดูต้องเริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ จึงจะสิ้นสุดการเลี้ยงดู แต่ก่อนที่จะเลี้ยงดูทารกให้มีคุณภาพดี ต้องเริ่มต้นจาก การเตรียมพร้อมของบิดามารดาก่อน เมื่อมารดารู้ว่าตั้งครรภ์และปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพื่อต้องการมีอนามัยสมบูรณ์ ทารกที่เกิดมาจะเป็นเด็กที่มีการพัฒนาการพร้อมตามลำดับขั้น และมีร่างกาย จิตใจสมบูรณ์

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดู คือ การที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องกระทำต่อเด็ก และเรียกร้องหรือต้องการให้เด็กได้ตอบสนองหรือบุคคลอื่น ผู้อบรมเลี้ยงดูสามารถลงโทษให้รางวัลในการกระทำของเด็กได้ และมีโอกาสได้สังเกตการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ในทำนองเดียวกัน เด็ก

ก็เฝ้ามองพฤติกรรมท่าทีของผู้อบรมเพื่อเป็นตัวแทนในการใช้เลียนแบบได้ หรือกล่าวโดยทั่วไป ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดพฤติกรรม ลักษณะต่าง ๆ ให้แก่เด็ก การอบรมเลี้ยงดูจะแตกต่างกันตามความเชื่อ ลักษณะนิสัย ความเคยชิน ฐานะความเป็นอยู่ การศึกษา และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

พ่อแม่ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และหาความรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็กเพิ่มเติมตลอดเวลา และให้หันต่อความเจริญทางวิทยาศาสตร์ด้วย หลักสำคัญที่พ่อแม่เป็นแนวทางปฏิบัติในการเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่

1. อย่าบังคับเด็กหรือเคี่ยวเข็ญเด็กมากเกินไป หรือเร็วเกินไปจนกว่าเด็กจะรับได้ จะเป็นการฝึกให้เด็กเกิดความกังวลและมีอารมณ์รุนแรง โกรธเคืองบิดามารดาของตนเองมีความรู้สึกว่าบิดามารดาเป็นศัตรู และเกิดความคับข้องใจ ทำให้การเลี้ยงดูเด็กไม่เป็นไปตามแบบฉบับ
2. อย่ากวตั้นเด็กหรือตามใจมากเกินไป ต้องเดินสายกลางไม่มากหรือน้อยเกินไป ปล่อยให้เด็กช่วยตัวเอง อย่าช่วยเหลือเด็กตลอดเวลา จะทำให้เด็กติดนิสัย โตขึ้นจะต้องมีคนช่วยเหลือตลอดเวลา ฟังตนเองไม่ได้ ต่อไปอาจเป็นปัญหาต่อสังคม
3. สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ ควรได้คำนึงถึงตลอดเวลา เด็กที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว มีความรับผิดชอบสูง แต่เมื่อพบสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดเด็กไม่สามารถปรับปรุงตนเอง บางครั้งอาจถูกเพื่อนดึงไปสู่สังคมที่ผิดไปจากสังคมที่พึงปฏิบัติ เช่น ผ่าฝืนกฎหมายเด็กจะดีได้ต้องขึ้นกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กด้วย

การเลี้ยงดูเด็กไม่มีกฎเกณฑ์ไว้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามฐานะและพื้นฐานของแต่ละครอบครัวและอารมณ์ที่ถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ เป็นต้น

ผลการวิจัยในต่างประเทศ พบว่า บิดามารดาในฐานะปานกลางให้ความอบอุ่นแก่ลูก และอธิบายเหตุผลและแสดงความเสียใจ เมื่อบุตรทำผิด ในด้านตรงข้ามบิดามารดาฐานะต่ำ อาชีพกรรมกร ใช้การลงโทษทางกายควบคุมบุตร

อีริกสัน Erikson ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพว่า การที่พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กอย่างเพียงพอ จะทำให้เด็กมีอารมณ์มั่นคง และมีความมั่นใจในสิ่งที่ดีต่าง ๆ ในโลก

ซึ่งเป็นรากฐานของการที่เด็กมีความเชื่อถือผู้อื่นในสังคม หลังจากที่ได้เชื่อถือและไว้วางใจพ่อแม่ของตน

ส่วนทฤษฎีอื่นก็ช่วยในการสนับสนุนในด้านความรักของพ่อแม่ เป็นการวางรากฐานการพัฒนาด้านจริยธรรมให้แก่เด็ก ถ้าเด็กแรกเกิดได้ความรัก ความอบอุ่น ทะนุถนอม และสนองตอบความต้องการของร่างกายอย่างพอเพียงแล้ว เด็กจะเกิดความพอใจ มีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้กับผู้เลี้ยงดูหรือพ่อแม่ เด็กจะต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากบุคคลเหล่านี้ เด็กจึงยอมเลียนแบบคนอื่นต่อไป การที่เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนา และปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ ได้ เด็กต้องยอมทำตามกฎเกณฑ์ของบ้านเสียก่อน

ทางจิตวิทยาได้กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่หรือผู้อบรมเลี้ยงดู ตั้งแต่เด็กจนเจริญเติบโต สิ่งที่ได้รับและถ่ายทอดตั้งแต่วัยเด็กเล็ก จะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงยาก และติดนิสัยไปนาน ดังนั้น จึงควรให้เด็กได้รับการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ถูกต้องตั้งแต่วัยทารก

ตามกระบวนการพัฒนาการกล่าวว่า คือ การที่พ่อแม่หรือผู้อบรมเลี้ยงดูถ่ายทอดบุคลิกภาพ ค่านิยม ระเบียบกฎเกณฑ์ให้กับเด็ก

แบบต่าง ๆ ในการเลี้ยงดูเด็ก

1. แบบประชาธิปไตย (Democratic)
2. แบบอิตาเลียน (Authoritarian)
3. แบบปล่อยตามใจ (Laissez-faire)

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

คือ พ่อแม่รับผิดชอบร่วมกัน ในการเลี้ยงดูบุตรและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุตรและในครอบครัว การตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกิดจากสมาชิกในครอบครัว ให้ความคิดเห็นและทุกคนเห็นพ้องต้องกันให้บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ บุตรได้รู้จักรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของครอบครัวได้มีโอกาสริเริ่มตัดสินใจในการต่าง ๆ สร้างนิสัยให้รู้จักคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น เชื่อมั่นในตนเองสามารถช่วยตนเองได้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบอิตาเลียน

คือ การที่พ่อแม่มีอำนาจสิทธิเด็ดขาดในการเลี้ยงดูบุตรและกิจการทุกอย่างภายในครอบครัว พ่อแม่เป็นผู้ตั้งเกณฑ์ทุกอย่าง บุตรเป็นที่ฟังปฏิบัติตาม บุตรมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ไม่เกรงกลัวพ่อแม่ ไม่กล้าระบายความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น บุตรไม่มีความอบอุ่นปลอดภัย ขาดความริเริ่ม ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ การดำรงชีวิต หรือการพัฒนาการต่าง ๆ ก็ไม่พัฒนาเท่าที่ควร ต่อไปในอนาคตก็เป็นผู้ที่คอยฟังคนอื่น ตลอดไป ปรับตัวเข้ากับสังคมยาก หนีกับปัญหาต่าง ๆ ได้ยาก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ

ได้แก่ การที่พ่อแม่ใช้อารมณ์กับบุตรมากกว่าเหตุผล บุตรจะมีความรู้สึกที่ตนเองขาดความรักความอบอุ่น ไม่มีโอกาสเรียนรู้ขาดความมีระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจ ไม่ขยันเฉื่อยชา เป็นคนขาดความกระตือรือร้น การอยู่ในสังคมลำบาก เช่นเดียวกับแบบที่พ่อแม่บังคับหรือพ่อแม่เจ้าระเบียบ

การอบรมเลี้ยงดูบุตรได้มีการแบ่งไว้หลายวิธี ตามแต่ความต้องการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะใช้ จากการวิจัยของ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูไว้ 2 แบบ ได้แก่

1. แบบรักสนับสนุน คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่รักใคร่ให้ความอบอุ่นอย่างเต็มที่ ยอมให้บุตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกได้เป็นอย่างดี

2. แบบควบคุม คือ การอบรมที่พ่อแม่บังคับพยายามทุกอย่างให้บุตรอยู่ในโอวาทตั้งกฎเกณฑ์ให้บุตรได้ปฏิบัติตาม และทำโทษเมื่อบุตรแสดงออกนอกขอบเขตที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ มีการวิจัยของไทยเพิ่มเติมอีกแบบ ได้แก่

แบบทอดทิ้ง คือ ขาดความรักใคร่ ขาดความอบอุ่น ขาดความสนใจในความเป็นอยู่ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ไม่สั่งสอน รักแบบลำเอียง ดุหรือทำโทษรุนแรงกว่าเหตุ

Baumrind (1967) ได้แบ่งการเลี้ยงดูไว้ 3 แบบ ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ให้เหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของเด็กตลอดเวลา ช่วยเหลือแก้ปัญหา สนใจในความเป็นอยู่ ให้ความรักเสมอต้นเสมอปลาย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการเข้มงวดและไม่รับฟังความคิดเห็น ไม่เชื่อความคิดเห็นของบุตร ความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามสบาย ไม่กวดขัน ปล่อยตามใจชอบ ไม่มีการให้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบมีผลต่อการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาทั้งสิ้น จากการวิจัยของคณะกรรมการวัฒนธรรมสาขาสังคมศาสตร์ (2526) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เด็กจะประสบผลสำเร็จในชีวิต เพราะการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดยังเป็นการแสดงออกให้เด็กได้ทราบว่าพ่อแม่สนใจบุตรเช่นกัน เด็กจึงมีความสัมพันธ์ดีในการเจริญเติบโตไปในอนาคต ส่วนการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เด็กมีความรู้สึกว่าคุณแม่ไม่มีความสนใจ เด็กหาที่ยึดเหนี่ยวในสังคม ถ้าสิ่งที่เด็กได้ยึดเป็นที่ปรึกษาดี ผลออกมาเด็กดีในสังคม แต่ถ้าเด็กได้ที่ปรึกษาไม่ดี ผลที่ออกมาเด็กเป็นผู้ที่ไม่มีคุณภาพในสังคม ก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคมและเป็นปัญหาสังคมต่อไปในอนาคต

การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสำคัญในบุคคลทุกระดับ เฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เพราะในครอบครัวเช่นนี้ เด็กจะได้รับความสะดวกสบายอยู่ในขอบเขตจำกัด ทำให้เกิดความคับข้องใจถ้าการเลี้ยงดูแบบกตัญญูมาก และขาดความรักความเอาใจใส่ จะเพิ่มความไม่พึงพอใจแก่เด็กมากขึ้น

การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสำคัญในบุคคลทุกระดับ เฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เพราะในครอบครัวเช่นนี้ เด็กจะได้รับความสะดวกสบายอยู่ในขอบเขตจำกัด ทำให้เกิดความคับข้องใจ ถ้าการเลี้ยงดูแบบกตัญญูมาก และขาดความรักความเอาใจใส่ จะเพิ่มความไม่พึงพอใจแก่เด็กมากขึ้น

การเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย ได้รวมการเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลที่ช่วยให้เด็กมีการพัฒนาทางจิตใจที่ดีที่สุด ได้แก่

1. การเลี้ยงดูแบบการรักมาก พ่อแม่ให้ความรักแก่บุตรมาก มีความสนิทสนมเคารพในสิทธิของบุตร บุตรมีความอบอุ่นใจ ปลอดภัย และมีความภูมิใจที่ตนเองมีความสำคัญต่อพ่อแม่และครอบครัว

2. การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล พ่อแม่อธิบายเหตุผลที่บุตรทำผิดหรือถูก ชัดขวางการกระทำที่ไม่ถูกต้อง สนับสนุนให้รางวัลในการทำดี ไม่ใช้อำนาจข่มเหงกดขี่เด็ก ไม่ทำใด ๆ ทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับการทรมาณทางร่างกายและจิตใจ

3. การเลี้ยงดูบุตรแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย เมื่อบุตรทำผิด พ่อแม่จะไม่ทุบตี แต่ใช้วาจาในการทำโทษ ตักเตือนว่ากล่าว หรือตักเตือนทักท้วงบางอย่าง หรือไม่สนใจต่อการกระทำสิ่งใดของบุตร จะทำให้เด็กเสียใจในการกระทำของตนเอง

4. การเลี้ยงดูแบบควบคุม พ่อแม่คอยควบคุมความประพฤติ แต่เป็นการควบคุมอยู่ในระดับปานกลางไม่มากหรือน้อยไป ไม่เป็นการทำลายน้ำใจของเด็ก จากผลการวิจัยในประเทศไทย พบว่า วิธีการเลี้ยงดูแบบให้ความรัก สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก และช่วยในการเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมจิตใจเด็กด้วย การเลี้ยงดูต้องทำให้ถูกวิธีตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนกระทั่งวัยรุ่นตอนปลาย เพราะการพัฒนาการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ช่วงวัยนี้ และคงไว้จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ (Adult) ผู้ที่อบรม คือ พ่อแม่และผู้ใกล้ชิดเด็กต้องมีความเข้าใจว่า วัยทารกเป็นวัยที่สำคัญที่สุดในการเตรียมพร้อมจะเป็นผู้ใหญ่ ถ้าวัยทารกเด็กได้รับการเลี้ยงดูแบบขาดความรักทั้งด้านจิตใจ มีความทุกข์ทรมานเด็กมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่มีความรักต่อพ่อแม่ และไม่เลียนแบบของพ่อแม่ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน ก้าวร้าว เมื่อโตขึ้นทำให้เป็นคนดื้อรั้นไม่ยอมทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะกลายเป็นอาชญากรในอนาคต ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า ต้องตระหนักถึงความสำคัญของตนในการวางรากฐานให้เด็กในการรับผิดชอบของสถานเลี้ยงเด็กเช่นกัน

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก จำเป็นต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยและการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กจะเป็นพลเมืองดีมีประโยชน์ต่อสังคมและเป็นผู้ที่รักของพ่อแม่ได้นั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจของพ่อแม่จัดทำให้ลูก และรู้จักปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภายในสังคม ในครอบครัวก่อนที่จะออกไปสู่สังคมภายนอก และผลที่ได้ตอบแทนจะคุ้มค่าแก่พ่อแม่และตัวลูกเอง แต่ละวัยแต่ละช่วงชีวิตของเด็กจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมอยู่ตลอดเวลา หากแต่ช่วงใดของชีวิตมีบรรยากาศหรือสภาวะไม่เหมาะสมแล้ว การพัฒนาการก็จะหยุดชะงักไปหรือผิดปกติไปเป็นการแก้ไขได้ยาก ดังนั้น วัยทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดีจะเป็น

พื้นฐานที่แข็งแกร่ง รับช่วงการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นด้วย ในการอบรมเลี้ยงดูต้องคำนึงถึงเสมอว่า ต้องให้รูปธรรมและนามธรรมพร้อมกัน มิใช่ให้อย่างใดอย่างหนึ่ง การอบรมก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ได้ผล เมื่อให้การเลี้ยงดูที่ถูกต้องแล้ว เด็กก็จะเป็นพลเมืองดีมีประโยชน์ช่วยสร้างสรรค์พัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

การอบรมเลี้ยงดูตามฐานะ เศรษฐกิจและสังคม

การอบรมดังกล่าวแบ่งได้ 3 พวก คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวยากจน ในครอบครัวประเภทนี้วิธีการเลี้ยงดูถูกปล่อยปละละเลย เด็กจะดีหรือไม่ขึ้นกับเด็กเอง พ่อแม่ได้ให้ความอบอุ่นหรือแนะนำใด ๆ คำนึงถึงแต่หาเข้ากินค่า แต่บางครอบครัวได้พยายามเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแต่โอกาสไม่อำนวยเพราะสภาพแวดล้อม เด็กเกะกะ เกเร หนีโรงเรียน มั่วสุมเหล่านั้ทุกวันจำเจ เด็กก็ถูกชักจูงไปในทางไม่ถูกต้อง

2. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชั้นกลาง ประเภทนี้มีฐานะค่อนข้างดีกว่าประเภทแรก เอาใจใส่ปลูกฝังนิสัยเด็กได้ดีกว่า มีการวางแผนการเรียนให้แก่บุตร พยายามสนับสนุนเมื่อเด็กมีโอกาสเรียนระดับสูง เชื่อว่าเด็กจะดีได้อยู่ที่การอบรมเลี้ยงดู

3. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชั้นสูง ครอบครัวประเภทนี้ไม่มีปัญหาด้านการเงิน ฐานะดี เลี้ยงดูบุตรแบบเอาใจใส่เสมออย่างดี การอบรมยังสอนตามแบบฉบับที่ทฤษฎีกล่าวไว้ บางครั้งเด็กเหล่านี้เข้าสังคมลำบากเพราะเด็กถูกตามใจทุกอย่าง ถือตนเองเป็นใหญ่เสมอ จึงทำให้เด็กเหลิงบางครั้งก็เสียได้บางครั้งพ่อแม่ให้แต่วัตถุเท่านั้น แต่ด้านนามธรรมขาดไป เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาพอให้แก่เด็ก เด็กมีเวลาส่วนใหญ่อยู่กับคนเลี้ยง และมีเครื่องเล่นพร้อมทุกอย่าง บางครั้งทำให้เด็กติดนิสัยจนกระทั่งเติบโตในอนาคต

แนวทางที่ส่งเสริมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้นอยู่กับพื้นฐานที่ดีและสมบูรณ์ของผู้ที่อบรม ถ้าการอบรมเลี้ยงดู

มีการพัฒนาคุณภาพของเด็กก็จะยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามนโยบายของแผนพัฒนาประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องขจัดความเชื่อถือผิด ๆ ของผู้อบรมเลี้ยงดู ให้มีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง แบ่งได้ตามวิธีการ ดังนี้

1. การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่

สถาบันต่าง ๆ ที่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการพัฒนาการเด็กและการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ ควรหาทางแนะนำหรือเพิ่มพูนความรู้แก่พ่อแม่ โดยเฉพาะแม่ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดลูกมากที่สุด แม่จะเป็นตัวแบบที่ดีของลูก แม่ต้องใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ แต่ต้องให้ความอบอุ่น หรือให้ความรัก การปฏิบัติต่อเด็กสม่ำเสมอ แม่ต้องมีเหตุผลรู้ถึงองค์ประกอบอันพึงเกิดแก่ลูกของตนในอนาคต แม่ต้องพยายามหลีกเลี่ยงการหลงผิดในการเชื่อคำโฆษณาต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารของลูก การอบรมต้องใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ หรือเชื่อมั่นในสิ่งที่ถ่ายทอดมาไม่ถูกต้อง

2. การส่งเสริมการศึกษาให้เด็กรู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล

การส่งเสริมในด้านนี้ ต้องมีการส่งเสริมหรือจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนทุกระดับชั้น เริ่มตั้งแต่วัยก่อนเรียนจนถึงระดับอุดมศึกษา การสอนต้องให้เด็กรู้จักเหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ เข้าช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ พยายามให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน โดยเน้นวิชาวิทยาศาสตร์ ทำให้เด็กเชื่อมั่นในตนเอง ช่วยเหลือตนเอง ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนให้เด็กได้มีการพัฒนา ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เชาวินปัญญาและจริยธรรม

3. ควรปลูกฝังแต่สิ่งที่ดี

ปัจจุบันนี้ วิทยาศาสตร์ได้เจริญขึ้นมาอย่างมากมายจนกระทั่งมีคำกล่าวกันว่า "โลกเจริญจนตามไม่ทัน" การโฆษณาต่าง ๆ ไม่ควรเชื่อถือ เพราะความสงสาร หรือเพิ่มความเคยชินจำเจหรือเพื่ออยากทดลองการค้าขายของเล่นต่าง ๆ ส่วนมากประติษฐ์ออกมาหลายรูปแบบ บางแบบเด็กไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดริเริ่มเลย เพียงแต่ซื้อมาก็เล่นได้ทันที สิ่งเหล่านี้ไม่ควรเชื่อถือมากนัก การฝึกหัดการสร้างของเล่น หรือการออกแบบต่าง ๆ ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้ความสามารถโดยธรรมชาติเพื่อการเล่นสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดู ควรได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย

4. การศึกษาเลียนแบบจากสื่อสารมวลชน

สื่อสารมวลชนมีความสำคัญต่อเด็กมาก ดังนั้น ควรได้พิจารณาถึงการสร้างการออกข่าวทางวิทยุ-โทรทัศน์ วิดีโอ ควรยึดหลักที่เกี่ยวกับการผลิต สิ่งที่เป็นบทเรียนที่ดีแก่เด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และเป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติต่อไป

บทบาทของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาการเรียนรู้

บทบาทของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู โดยการช่วยเหลือให้กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเด็กในการพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

1. ไม่จู้จี้ จุกจิก เซ้าซี หรือชวนคุยในขณะที่เด็กกำลังทำงานหรือทำการบ้าน มีการเกรงใจ ไม่รบกวนเวลาของเด็ก
2. ให้กำลังใจเมื่อเด็กท้อแท้ให้เขาระลึกเสมอว่าเรามั่นใจในตัวเขา
3. จัดสถานที่สิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนตัว เรียบสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของเด็ก
4. สนใจ เอาใจใส่ ในสิ่งที่เด็กเรียน
5. ปลอบใจเมื่อเด็กหมดกำลังใจ และยกตัวอย่างว่าทุกคนมีท้อแท้เป็นบางครั้งเช่นกัน
6. เข้าใจ และยกย่องในความพยายามของเขา ในเมื่อเขามีทุกข์
7. แสดงความยินดี เมื่อผลแห่งความพยายามออกมาดี
8. ช่วยแบ่งงานทางบ้าน เมื่อเขาต้องรีบเร่งส่งรายงานหรือเตรียมสอบ
9. เมื่อผลการสอบไม่ดี ปลอบใจให้ลองอีกไม่แสดงความทุกข์แทนเด็ก
10. เตรียมอาหารที่เด็กชอบเป็นพิเศษในวาระต่าง ๆ เช่น เมื่อสอบเสร็จหรือวาระสุดสัปดาห์ เป็นการสนับสนุนอย่างเต็มที่
11. อย่าพูดให้เสียกำลังใจ ใช้คำพูดที่ให้กำลังใจ อย่าซ้ำเติม เมื่อการสอบออกมาไม่ดี

เด็กจะรักและเคารพผู้ที่ให้กำลังใจและติดตามผลของเขาตลอดเวลา (จริง ๆ แล้วเราต้องหนักใจมากกว่าเขาเสียอีก) ให้เขาเรียนด้วยความสบายใจ ตัวพ่อแม่ก็จะสบายใจไปด้วย

ความเพียรคือเพื่อนแท้ซึ่งช่วยให้เรากันพบความสุขอันแท้จริงเมื่อใดเรารู้สึกท้อแท้ โปรดคิดดังนี้

1. อารมณ์ “ด้านลบ” มีแต่จะทำลายตัวเราเท่านั้น
2. ความสุขเป็นนิสัยที่เราสร้างได้ อย่าเป็นคนเจ้าทุกข์
3. ปัญหาใด ๆ จะรบกวนเราได้เพียงใดสุดแต่เราจะยอมให้เกิดขึ้น
4. เราคิดอย่างไร ตัวเราก็เป็นเช่นความคิด
5. รู้จักตนเอง ถ้าเราไม่ยอมได้ยอมดี ใครเขาจะนับถือ
6. จุดหมายเบื้องต้นของชีวิต คือ การสร้างกำลังใจ
7. อดีตไม่มีวันกลับคืนมา อย่าไปเสียเวลากับมันนัก
8. รู้จักรับผิดชอบในตนและในการกระทำของคนเสมอ
9. เราจะให้รางวัลแก่ตนเองทันทีที่ได้ทำงานนี้จนสุดความสามารถ

ข้อคิดนี้บิดามารดาควรให้เด็กได้อ่านเพื่อเป็นแนวทางที่จะประสบความสำเร็จในอนาคต

การสร้างความเชื่อมั่น

บิดามารดาทุกคน ต้องการให้ลูกมีความเชื่อมั่นในตนเอง มั่นใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปโดยไม่ลังเลว่าถูกหรือผิด สามารถกล้าในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

สิ่งที่ควรคำนึง

ในการที่จะเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกในการปฏิบัติควรได้ คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

1. ให้ความรักและยอมรับความน่ารักของลูก
2. การแสดงออกให้ลูกทราบว่าบิดามารดา รัก ทำให้ลูกกล้าที่จะ ไม่ทำพรีาเพื่อ
3. ชมเชยเมื่ออยู่โดยลำพังกับลูก
4. รับฟังความคิดเห็นของลูกด้วยความจริงใจ และไต่ถามปัญหาต่าง ๆ ถ้าเขาประสบปัญหา และช่วยเหลือเขา
5. ทำทุกสิ่งให้ลูกทราบว่า เขามีที่พึ่งในทุกเรื่องที่ลูกพบปัญหา
6. พுகุยเกี่ยวกับความบกพร่องของร่างกายและความไม่สามารถทำในสิ่งที่เด็กวัยเดียวกันทำได้ อย่างเปิดเผย

ข้อควรปฏิบัติสำหรับบิดามารดาเหล่านี้ ทำให้ลูกเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น

การใช้หลักในการกระตุ้นแรงจูงใจ

ใช้หลักการเตือนใจลูกด้วยคำพูดเก่า ๆ ได้แก่

1. ชีวิตในวัยเรียน เป็นชีวิตที่มีความสุขมากที่สุด
2. ผู้ที่ปล่อยปละละเลยชีวิตวัยนี้ ทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวว่า เสียหาย อยากให้เวลากลับไปได้ เพื่อจะได้ตั้งใจเรียน และมีอนาคตที่คั่งม
3. ผลการเรียนดี ไม่ได้ประกันว่าจะมีหน้าที่การงานดี แต่ผลกรเรียนและจบการศึกษา มา เป็นการเริ่มต้นไปสู่อนาคตที่ดี
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เป็นความพอใจและเป็นความสุข และเป็นพื้นฐานด้านต่าง ๆ มีคุณค่าต่อชีวิตที่จะเติบโตภายหน้า
5. พยายามให้เด็กมองโลกในแง่ดี และจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

การสร้างวินัยให้เด็ก

ปัจจุบันนี้เป็นยุคของโลกาภิวัตน์ ด้านเทคโนโลยีเจริญมาก สามารถติดต่อข้ามซีกโลกได้ในเวลารวดเร็วโดยใช้ระบบสารสนเทศ จึงทำให้เด็กได้ทราบข่าวสารต่าง ๆ ได้รวดเร็วมาก แต่ในด้านวินัย ศีลธรรม จรรยาต่าง ๆ ค่อยลงถ่ำเปรียบเทียบกับสมัยโบราณแล้ว ดังนั้นจึงเป็นบทบาทและความรับผิดชอบของบิดามารดาผู้เลี้ยงดู รวมทั้งครู อาจารย์ ต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ป้อนกันเด็กปรับตัวแบบที่ผิด ๆ มาใช้กับตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ บิดามารดาไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว เพราะเป็นยุคที่ทุกคนต้องทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ตามสภาวะของประเทศที่อยู่ในยุค IMF จึงทำให้บิดามารดาบางท่านเข้าใจว่าการให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ลูกต้องการก็เพียงพอแล้ว แต่ลูกขาดความอบอุ่น และลูกได้รับการตามใจโดยไม่มีขีดจำกัด เมื่อโตขึ้นจะไม่รู้จักห้ามใจตนเองไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีความเคารพนับถือผู้อื่น ดังนั้นการสร้างวินัยและการให้ความรักแก่เด็ก จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและดีที่สุด

หลักในการสร้างวินัย

หลักในการสร้างวินัยนี้ไม่ได้มีแต่เฉพาะการลงโทษเท่านั้น แต่ต้องฝึกให้เด็กรู้จักเคารพนับถือผู้อื่นและรับผิดชอบต่อตนเองรวมทั้งรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ซึ่งประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ดังนี้

1. เด็กต้องรู้จักการเคารพนับถือบิดามารดาตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้เด็กเคารพนับถือผู้อื่น เคารพกฎต่าง ๆ ของโรงเรียนของบ้านเมืองของสังคมรอบตัวเอง พร้อมทั้งเคารพผู้อยู่ร่วมงาน

การสร้างวินัยต้องเริ่มตั้งแต่วัยที่รับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีพอควร ต้องรู้จังหวะว่าจะสมควรลงโทษหรือไม่ ต้องดูพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกว่าเป็นการตั้งใจหรือไม่ เช่น การหกล้ม ชนร่องร้องไห้สิ่งนี้ไม่ได้เป็นการตั้งใจ ควรได้รับการตักเตือน การตามใจเด็กต้องมีขอบเขต ต้องมีกฎเกณฑ์ของครอบครัวด้วย ถ้าขัดขึ้นสมควรได้รับโทษ ส่วนการเคารพนับถือบิดามารดา และผู้อื่นนั้น บิดามารดาเองต้องให้ความนับถือ ในความคิดของเด็กบ้าง ไม่พูดประชดหรือดูตลอดเวลา เด็กมีความสามารถลงมือใหญ่ ตั้งแต่อายุ 1 1/2 ปี ซึ่งเป็นวัยของเด็กที่ชอบทำทายเป็นพิศอก ไม่ชอบถูกบังคับ บิดามารดาต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก เริ่มสอนระเบียบวินัยให้เด็กด้วยความอดทน เด็กจะดีขึ้นเมื่ออายุย่างเข้า 4 ปี เด็กก็จะค่อย ๆ เรียนรู้วินัยต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดในความสำเร็จในการเลี้ยงดูลูกจึงต้องเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของลูกได้ และทำให้ลูกเกิดความนับถือ เชื่อถือบิดามารดาต่อไป

2. การลงโทษเด็ก การลงโทษเด็กอย่าใช้อารมณ์ลงโทษตามเหตุผลที่ผิด อธิบายให้เด็กทราบว่าเพราะเหตุใด จึงถูกลงโทษให้เด็กได้เข้าใจ การลงโทษเพียงแต่เป็นการสั่งสอน อย่าทำรุนแรง หลังจากเด็ก ๆ ถูกลงโทษและร้องไห้ หลังจากนั้นเรียกมาทำความเข้าใจและกอด อธิบายให้เข้าใจว่าพ่อแม่รักลูกเพียงไร แต่จำเป็นต้องลงโทษ ต่อไปลูกควรจะทำอย่างไร ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ดีที่สุดที่จะทำให้ลูกรักและเชื่อฟังเรามากขึ้น

3. การบ่นและประชด เป็นการไม่เหมาะสมที่จะทำต่อเด็ก บิดามารดาจะคัดค้านัยเป็นการกระทำที่ไร้ค่า ไม่บังเกิดผลดีใด ๆ ทั้งสิ้น ให้เลือกใช้วิธีการลงโทษ เช่น การตั้งนาฬิกา ให้เด็กทำตามเวลา เช่น เด็กกำลังดูทีวีอย่างสนุกสนาน ถึงเวลาต้องทำการบ้านแล้ว แม่จะเตือนเด็กว่าตั้งเวลาทำการบ้านแล้วให้เลิกดูทีวีเดี๋ยวนี้ เด็กก็เฉยเมย แม่ก็เตือนอีก เด็กก็ไม่สนใจ จนกระทั่งแม่โกรธส่งเสียงดัง “เลิกดูเดี๋ยวนี้นะ แล้วไปทำการบ้าน” เหล่านี้เป็นวิธีไม่ดี การบอกอีก 10 นาทีต้องเลิกดูทีวีและไปทำการบ้านโดยการตั้งนาฬิกา เมื่อครบ 10 นาที เด็กก็จะเลิกและไปทำการบ้านต่อเอง ซึ่งเป็นตามที่ตกลงกันไว้ ถ้าถึงเวลาแล้วยังไม่ทำตามทำโทษ โดยการเตือนเสียงเบา ๆ เมื่อผิดสัญญาที่ตกลง เด็กจะได้รับโทษอย่างไร เด็กจะได้ตัดสินใจเองได้ว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป

4. การเลือกของเล่นให้เด็ก ของเล่นไม่ควรมีราคาแพงเกินไป ควรมีจำนวนเหมาะสม ไม่มากเกินไป ของเล่นควรเป็นชนิดเสริมทักษะ และการใช้กล้ามเนื้อเล็กกล้ามเนื้อใหญ่ ของนั้น ๆ มีคุณค่า ปลอดภัย เหมาะสมกับวัยและเพศ จำกัดจำนวนและจำกัดราคาให้เหมาะสม

5. การเดินสายกลาง บิดามารดาไม่ควรเคร่งครัดมากเกินไปเด็กจะมีความสุข เกิดอาการหวาดผวากลัวอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่โต มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ การพัฒนาการล่าช้าไม่เหมาะสมกับวัย ทางตรงข้าม ถ้าปล่อยมากเกินไปก็ไม่ดีเกิดผลร้ายต่อเด็กเช่นกัน จะเอาแต่ใจตนเอง เรียกร้องทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่รู้จักให้รู้จักแต่เพียงการรับเท่านั้น

ดังนั้นการเดินสายกลางจะดีที่สุดทำให้บิดามารดาสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี และมีความรับผิดชอบสูง

วิธีการฝึกวินัยทั่วไป

การฝึกวินัยเริ่มจากครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยแรกหรือสังคมแรกของเด็ก ที่เด็กจะพบเห็นตั้งแต่แรกเกิดมาดูแลโลก จึงเป็นหน้าที่ของบิดามารดาหรือผู้อบรมเลี้ยงดูต้องเข้าใจในการฝึกวินัยให้แก่เด็กตามหลักการฝึกที่กล่าวแล้ว ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการฝึกทั่วไป เริ่มจาก

1. การให้ความรัก การให้ความรักแสดงได้โดยการปฏิบัติด้วยการโอบ กอด ลูบไล้ และการใช้คำพูดรวมถึงการใช้สายตา แต่การแสดงความรักต้องให้อุณหภูมิเหมาะสม ต้องพยายามเข้าใจพฤติกรรมของลูก ใกล้ชิดลูกมากที่สุด อย่ากดดันลูก โดยให้ได้มาซึ่งวินัย ถ้าเรากดดันเด็กมาก ๆ ก็เป็นการสร้างวินัยให้กับลูกได้ทันที แต่เป็นวินัยที่ได้จากการบังคับซึ่งเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้จักโลกด้วยตนเอง

ถ้าเราให้ความรัก ใกล้ชิดมาก สนุกเล่นร่วมกับเด็ก เด็กจะมีความรู้สึกรักเราซาบซึ้งในตัวเรามากขึ้น ผลที่ได้รับคือการฝึกวินัยง่ายขึ้น ดังนั้นจึงพยายามสร้างบรรยากาศความรักให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. พยายามให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ การทำกิจกรรมบิดามารดาช่วยทำด้วย เป็นการสร้างบรรยากาศให้สดชื่นแจ่มใส เด็กมีเวลาเป็นของตนเอง รู้จักคิด รู้จักทำ เป็นการสร้างวินัย ความริเริ่มสร้างสรรค์ ควบกับวินัยไปด้วย และอย่าใช้คำว่า “อย่า” กับเด็กตลอดเวลา พยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดีกว่าห้ามหรือใช้คำว่า อย่า ซึ่งเป็นการข่มขู่ให้อยากลองทำยิ่งขึ้น

3. ให้การผ่อนผัน เป็นการที่ผู้รู้จักผ่อนผันในข้อตกลงต่าง ๆ อาจคลาดเคลื่อนไปบ้างเล็กน้อย เช่น เวลาเล่น เวลากิน ต้องตรงเวลา เด็กก็ทำตาม มีบางวันอาจขอพิเศษบ้าง ควร

ยอมให้เพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์แต่ก็ต้องปรามว่าไม่ใช่ขอพร่าเพื่อไป เด็กก็จะมีวินัยในตนเอง

4. ตักเตือน การตักเตือนต้องมีจังหวะ เตือนก่อนล่วงหน้า 10-15 นาที เพื่อเด็กจะได้เตรียมตัวที่จะต้องเปลี่ยนกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นวินัยที่ดีที่เด็กจะต้องปฏิบัติ

5. ร่วมกันวางแผนงาน เมื่อเด็กโตพอรู้เหตุผล เริ่มใช้กฎเกณฑ์ภายในบ้าน วางแผนร่วมกัน เช่น ช่วยกันดูแลของใช้ส่วนตัวและส่วนรวม อย่าให้ชำรุดเสียหาย ถ้าเด็กลืมก็พยายามที่จะพูดให้เป็นเรื่องธรรมดา อย่าดูว่าให้อับอาย ครั้งต่อไปเด็กก็จะจำไว้และเตือนตนเองว่าคราวหลังอย่าลืม

ดังนั้น วินัยภายในบ้าน เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องร่วมกันปฏิบัติ โดยมีความรักเป็นสิ่งที่ช่วยให้พ่อแม่ลูกเกิดวินัยที่ดีได้